

25. Наталевич Н. П. Культура міжособистісних взаємин у постмодерному суспільстві США / Н. П. Наталевич // Сполучені штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (15 травня 2015) / ЛНУ ім. І. Франка. – Львів, 2015. – С. 337–340.

Культура міжособистісних взаємин у постмодерному суспільстві США

Наталевич Н.П.

Із середини минулого століття розпочинається новий етап у розвитку культури США, що отримав назву «постмодерн» (тобто «після модерну»). На історичній вісі динаміки культури в цілому постмодерна культура витлумачується науковцями як подолання стратегії модернізації, або як її розвиток на новому, вищому щаблі.

Постмодерн принципово відрізняється від модерну як за своїм стилем, так і історичним сенсом. Насамперед, постмодерна культура – це культура, яка долає позитивістську та марксистську ідею про соціальну еволюцію як результат еволюції технологічної й усвідомлює, що не лише матерія може компенсуватися завдяки енергії, але також матерія і енергія можуть компенсуватися завдяки знанню. Якщо модерн убачав у техніці вияв сили людини, виклик природі, то постмодерн сприймає техніку не так однозначно. Поряд з поширеними негативними оцінками науково-технічного прогресу, який нібито позбавляє людину її природної суті, дедалі більшого визнання набуває розуміння створеної людиною техніки як однієї з форм виявлення істини та закономірностей природи. Крім того, сучасна постмодерна наука усвідомила обмеженість ресурсів фізичної енергії і спрямувала свій пошук у напрямі енергії духовної – тобто інформації, знання. Силова, індустріальна техніка поступається техніці пост-індустріальній, машині, яка оперує інформацією. Вперше в історії

людство усвідомлює, що не тільки матерія та енергія можуть взаємно компенсуватися, але і перша, і друга можуть компенсуватися знанням. Принципових змін зазнали і інші форми діяльності людини, в тому числі й художньої. Всі ці трансформації культурної картини світу дістали загальну назву «Постмодерн» [4; 5].

Проте, не зважаючи на термінологічні дискусії, можна констатувати, що у II пол. XX ст. культура США зазнала значних змін, пов'язаних із поширенням інформаційних технологій, розростанням масової культури, індивідуалізацією суспільства, фрагментацією досвіду тощо. Усі ці процеси науковці поєднують під назвою «постмодернізація культури», акцентуючи увагу на нових тенденціях в культурі США, що суттєво відрізняються від модернізаційних.

Ключовими ознаками постмодерного (інформаційного) суспільства у сфері міжособистісних взаємин та культури науковці визначають:

- індивідуалізація, атомізація суспільства (руйнування великих спільнот або нівелювання їхнього впливу, замкнутість на собі, егоцентрованість індивіда);
- пермісивне суспільство (від англ. to permitt – дозволяти) – суспільство вседозволеності, етичної релятивізації (заперечення загальних для всіх людей норм моралі, коли головним регулятором людської поведінки стає «А я так хочу!» і «Можна все»);
- поява сингл-сімей як виродженого типу родини як такої («сингл» – це людина, яка свідомо обирає самотність, заперечує цінність родини та відмовляється від шлюбних взаємин).
- розростання сфери масової культури, що поглинає народну та елітарну;
- телебачення як головний конкурент за вільний час індивіда (Homo zapiens – людина, яка постійно перемикає телевізійні канали);

– поява нових мистецьких жанрів, форм і напрямів (хепенінг, перформанс, гіпертекст, палімпсест, пастіш, бріколаж тощо) [3, с. 114].

Серед основних постмодернізаційних тенденцій сучасної культури США є комп'ютеризація всіх сфер суспільного й культурного життя. Кількість комп'ютерів на тисячу мешканців сягає рівня 250–400 одиниць. Цей рівень поступається таким «хітам» масової культури, як автомобіль (приблизно в півтора рази) та телевізор (вдвічі), але темпи розповсюдження є набагато вищими. Окрім кількісних показників розповсюдженості, особливу увагу привертає збільшення кількості функцій – способів застосування комп'ютерних технологій. З обчислювальної машини з напівзабутою аббревіатурою ЕОМ комп'ютер перетворився на універсальний пристрій фахової діяльності, навчання, розваг та спілкування [2, с. 355–356].

Водночас, значне і повсюдне використання плодів високих технологій призводить до того, що люди все рідше і рідше бачаться і спілкуються наживо. Куди простіше відправити SMS або e-mail, ніж хоча б зателефонувати.

Психологи і вчені стверджують, що SMS, електронна пошта, MMS, соціальні мережі – стали причиною епідемії сором'язливості. Психологія людини будується на таких постулатах. Наприклад, чим менше людина щось робить, тим менше цього хочеться, чим легший спосіб або вид чогось, тим швидше ми звикаємо до цього, але надалі повернутися до колишнього, складного вже важче, ніж зазвичай. Суспільство змінюється і розвивається настільки стрімко, що стає з кожним днем все складніше орієнтуватися. Технології дають нам можливість відмовитися від зайвих зустрічей і уникати складних міжособистісних ситуацій, і люди стають все більш відстороненими.

Постмодернізаційні тенденції суттєво позначилися на міжособистісних взаєминах. Генеалогія культури США супроводжується

змінами шлюбно-сімейних культурних моделей. Премодерній культурі була властива патріархальна родина, що складалася з декількох поколінь, сім'я як родина, рід. Модернізація збігається зі зміною структури сім'ї, що перетворюється з великої на нуклеарну на кшталт «тато, мама, я», коли під одним дахом мешкають представники максимум двох дотичних поколінь. Після нуклеаризації визначилася нова тенденція – синглізація. При цьому, парадоксальним чином розвиток інституту сім'ї веде до її виродження у свою протилежність [3; 4].

Синглізація (від англ. single – поодинокий, окремий) продукує новий культурний тип людини – людина-одинак, людина, яка свідомо відмовляється від шлюбно-родинних зв'язків, замінюючи їх квазіродинними зв'язками із так званими roommates (сусідами, з якими разом орендують помешкання). Цей процес знаходить своє відображення в продуктах масової культури, рекламі тощо. Типовий образ сингла в кінематографі – Саманта Джонс із серіалу «Секс і місто» («Sex and the City», USA, HBO, 1998–2004), яка зазначає: «Навіщо мені шлюб, якщо є життя?!» – маючи на увазі, що шлюб ставить хрест на житті, тому розсудлива людина не може піти на це свідомо. З подругою погоджується Керрі Бредшоу: «Напевно, у мене відсутній ген шлюбу. Невже всі жінки повинні прагнути вийти заміж та народити купу діточок?!» Зазначимо, що всі наведені продукти кінотворчості є надпопулярними, а ці героїні – не маргінали, а зразки для наслідування мільйонів жінок усього світу. До речі, симптоматично, що нове життєве кредо людини-одинака в масовій культурі артикулюють саме героїні: вочевидь, у масовій свідомості жінка вважається більш схильною до шлюбу, тож саме відмова жінки від родини переконує в тому, що дійсно все радикально змінилося в сучасному світі [3, с.118].

Характерним породженням індивідуалізованого суспільства постає так званий метросексуал – маркер для позначення постсучасного чоловіка,

сконструйований за етимологією термінів для визначення статевої орієнтації, який насправді нівелює цю ознаку: вона несуттєва, адже метросексуал закоханий лише в себе.

Соціологи вважають, що свідомо обрана самотність буде до кінця цього століття долею більшості людей у розвинутих країнах. Безумовно, самотні люди існували завжди, але ще півстоліття тому вони сприймалися як невдахи, що зазнали фіаско в сімейному житті, сучасні тенденції представляють їх як зразок для наслідування, чому значною мірою сприяють глянцеві журнали, телебачення, кінематограф і рекламні ролики.

Одна з головних ознак постсучасної особистості – бездуховність. Її причину можна побачити в розходженні сфер моралі, науки та мистецтва, а також елітарної та повсякденної культури, що існують автономно, не впливаючи одна на одну. Особистість, культура, економіка й політика рухаються кожна у власному напрямі. Суспільство розпадається на фрагменти, особистість – на соціальні ролі [2; 3].

Сучасне суспільство часто називають пермісивним (від англ. to permitt – дозволяти), тобто суспільством вседозволеності, коли відсутні культурні заборони, табу, обмеження, а цінності мають інструментальний характер [1, с. 506]. Одна з ознак пермісивного суспільства – секс як товар у найширшому сенсі (секс добре продається й безпосередньо – як порнографія, й опосередковано – у маркетингових стратегіях). У такій ситуації надзвичайно зростає важливість внутрішніх регуляторів особистості.

Дослідники виокремлюють новий етап розвитку людини у смисловій низці, підкреслюють суттєві трансформації людської істоти в ментальному, тілесному плані, наслідком яких є формування нової істоти – постлюдини, транслюдини, що є спробою перевизначення сутності людини в контексті постмодерного, інформаційного суспільства. (наголошують на тому, що еволюція людини можлива за межами тіла –

створення віртуального, позатілесного інтелекту тощо). Важливою постмодернізаційною тенденцією постсучасності є індивідуалізація та фрагментація. А. Шюц зазначає, що розпалися або суттєво втратили вплив великі угруповання, людина усвідомила унікальність своєї біографічної позиції – точки відліку при розгляді себе та оточення [3; 5].

Сучасний світ виявився фрагментованим, розділеним на безліч індивідуальних світів, і в такому контексті спілкування між людьми – це спроба «зістикувати» різні світоглядні системи. На жаль, фрагментованою стала і сама особистість, втративши власну цілісність, розпавшись на безліч ролей, образів, ідентичностей. Модерна культура дала початок відчуженню людини від її сутності, постмодерна культура це відчуження довела до кінця. Людина втратила ґрунт під ногами, жодної вкоріненості, жодних гарантій – такий образ і реалії постсучасності.

Список використаних джерел

1. Аверинцев С. Софія-Логос. Словник. – 2-е вид. – К.: Дух і Літера, 2004. – 640 с.
2. Информационное общество: Сб. – М.: АСТ, 2004. – 507 с.
3. Культурологія : навч. посіб. / В. В. Павленко, О. М. Цапко, А. І. Буймістер та ін. – К. : ЦУЛ, 2010. – 224 с.
4. Культурологія. Специфіка та глобалізаційні тенденції сучасного етапу розвитку культури. Режим доступу: <http://readbookz.com/book/187/6767.html>
5. Ukrainian Amerikan media / Режим доступу: <http://www.uapost.us/shop/>